

Олена Довгань
Olena Dovhan

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АМБІДЕКСТРІЇ ТА ЛІВОРУКОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

THEORETICAL ASPECTS OF JUNIOR PUPILS' AMBIDEXTERITY AND LEFT-HANDEDNESS

Проаналізовано нейрофізіологічну, педагогічну та психологічну літературу щодо явища амбідекстрії. У ході дослідження розкрито поняття: “амбідекстрія”, “домінування”, “шульга”. Визначено психо-фізіологічні та гендерні особливості амбідекстрії учнів початкової школи.

Ключові слова: амбідекстрія, шульга, домінування, функціональна асиметрія мозку.

Мільярди людей живуть на планеті Земля. Ми належимо до різних народів, говоримо різними мовами, маємо різний колір шкіри. Незважаючи на те, що ми всі такі різні, ми дуже подібні. Ця подібність розподіляє людей на дві великі групи: чоловіки і жінки. А розрізняємося ми генетично, анатомічно і фізіологічно. Ми по-різному поводимося в соціумі, по-різному сприймаємо навколишній світ, бо півкулі головного мозку в чоловіків і жінок теж працюють по-різному. Сьогодні науковці спостерігають зміни у формуванні мозкової активності людства, збільшення людей-амбідекстрів. Ставлення до амбідекстрів досить неоднозначне. Слово “амбідекстр” виникло ще в середніх віках. Так називали воїнів, котрі однаково добре володіли зброєю будь-якою рукою. Вони дуже цінувалися і удостоювалися різних нагород. А у XVIII столітті дітей, у яких провідною (домінантною) визначалася ліва рука, вважали неповноцінними.

Домінування (від лат. *dominans* – панівний) – це панування, переважання тієї чи іншої ознаки. Домінувальна рука – ознака, що виникла через неоднаково розвинені моторні навички між лівою та правою руками, а також через функціональну асиметрію мозку. Кожна рука іннервується протилежною півкулею головного мозку [1].

Виокремлюють п'ять основних типів домінування, або переваг:

- Перевага правої руки – вважається найпоширенішим типом. Праворукі люди (правші) переважно володіють правою рукою та звичайно використовують її для виконання всіх необхідних дій.
- Перевага лівої руки – менш поширений тип. Ліворукі люди (лівші, шульги) вправно використовують ліву руку. Доведено, що 8-15% населення є лівшами (шульгами).
- Змішана перевага, також відома як поперечне господарювання, – стан, у якому різні задачі краще виконуються різними руками. Наприклад, такі люди можуть краще писати правою рукою, а більш впевнено малювати – лівою. Але люди найчастіше вагаються переважаючою ту рукою, якою звикли писати, тому змішана перевага зазвичай не згадується.

Амбідекстрія (від лат. *ambo* – обидва, *dexter* – правий) – двоправорукість, однакова вправність обох рук. Людина, яка є амбідекстром, у змозі будь-яке завдання виконати однаково гарно тією, чи іншою рукою. Греки намагалися розвинути амбідекстрію, бо це здавалося природним – однаково володіти обома руками замість однієї у спорті та бійках. Комбінуючи різні системи письма, греки виробили таку, де рядки йшли через одну – спочатку справа наліво, потім зліва направо і так далі. З почергованими напрямками читання назад та вперед, читання було набагато легшим та швидким. Відомий англійський художник Генрі Ландсір міг малювати двома руками одночасно – однією головою коня, а іншою – голову вершника. Саме

він вчив малюванню королеву Вікторію, що була шульгою, але потім стала амбідекстром. А Джеймс Гарфілд міг однаково гарно писати як лівою, так і правою рукою; крім того, він міг писати правою рукою латиною, а лівою – грецькою одночасно! Дослідження показують, що амбідекстричні люди більш емоційно незалежні, рішучі, легше адаптуються до нових умов і легше переносять труднощі.

Існує низка гіпотез, що пояснюють причини виникнення цих типів домінування руки. Зупинимось на деяких з них.

Соціологічні гіпотези

"Воїн та його щит". Ця гіпотеза робить спробу пояснити положення щита в лівій руці воїна для захисту серця. Так як серце знаходиться в лівій стороні тіла, воїн-правша (утримує щит лівою рукою, а правою – зброєю) мав змогу краще його захистити і тому мав більшу вірогідність вижити. Проте ця гіпотеза не пояснює, чому в давні часи були як правші, так і лівші (шульги). За логікою цієї гіпотези, кількість чоловіків-правшів порівняно з жінками повинна була б бути більшою. Проте спостереження доводять, що лівшів більше саме серед чоловіків.

"Розподіл праці півкулями мозку". Суть цієї гіпотези полягає в тому, що за роботу мовного та рухового центрів відповідає одна й та ж півкуля мозку.

Біологічні гіпотези

Генетична. У межах генетичної моделі відома теорія "правого зсуву", запропонована М. Аннет. Згідно з цією теорією, більшість людей має ген, який називається фактором правостороннього зсуву. Якщо цей ген є в людини, то вона має схильність стати праворукою із лівопівкульною локалізацією центрів мови. Якщо цей ген відсутній, то людина може стати як праворукою, так і ліворукою залежно від обставин (наприклад, від умов внутрішньоутробного розвитку).

Компенсаторна. Ліворукість, яка не має генетичного фону, називається компенсаторною, або патологічною. Таку назву цей різновид ліворукості одержав тому, що в її основі лежить "мінімальна мозкова дисфункція", певне порушення в діяльності лівої півкулі, яке виникає або в процесі внутрішньоутробного розвитку, або під час народження.

Вимушена. Вимушена ліворукість виникає в результаті серйозної травми правої руки у періоді активного опанування роботи руками. Внаслідок цього дитина починає берегти травмовану праву руку й активно використовувати ліву. За організацією роботи головного мозку такі діти не є ліворукими, хоча найбільш активною в них буде ліва рука.

Гіпотеза Гешвінда (рівень тестостерону). Існує багато свідчень того, що рівень гормону – тестостерону, що отримує дитина в утробі матері, впливає на будову її мозку.

Асиметрія внутрішніх органів. У той час, коли усі зовнішні органи приблизно симетричні, деякі внутрішні органи, зокрема серце, шлунок, печінка, підшлункова залоза, є асиметричними. Існує версія, що на це впливає асиметричний мозок.

Екологічні гіпотези

Стрес при народженні. Головна ідея цієї гіпотези полягає в тому, що лівша "з'являється" через пошкодження головного мозку при народженні. Деякі статистичні дані підтверджують цю гіпотезу. Важкі пологи трапляються набагато частіше серед малюків, які потім виростають лівшами або амбідекстрами.

Вплив ультразвуку. Обстеження вагітних жінок із застосуванням ультразвуку можуть впливати на розвиток головного мозку ембріону. Це, на думку вчених, може спричинити розвиток ліворукості. Ця гіпотеза ще не підтверджена достатньою кількістю даних.

Серед населення Східної та Південно-Східної Азії, Східної Європи зустрічається набагато більше лівшів, ніж в інших етнічних групах у всьому світі, тоді як серед населення Західної та Північної Європи, Африки – лівшів зустрічається набагато менше [3].

Результати багаточисельних досліджень кількості ліворуких у Європі та Північній Америці засвідчили, що сьогодні в світі живуть 500-600 мільйонів ліворуких людей. В Україні також відзначається стійка тенденція зростання кількості ліворуких людей [2]. У середині 80-х років

минулого століття почалося поступове зростання числа ліворуких дітей. З 2000 року дітей, котрі володіють і правою і лівою рукою однаково на 15% народжується більше [7]. На теперішній час такі діти навчаються і виховуються в школах для обдарованих.

Як можна пояснити факт збільшення кількості лівшів у сучасному світі? До лівшів дуже упередженно ставилися впродовж XVIII та XIX століть.

Національні традиції у ставленні до ліворукості.

Слово “лівий” має негативний смисл у багатьох фразеологізмах – “лівий заробіток”, “встати з лівої ноги”, “піти наліво”, “лівша – крива душа”. У багатьох мовах “лівий”, означає “неспритний”, “дефектний”, “нещирий”, “зловіщий”, тобто має негативне значення. Деякі лівші через це вважають себе пригнобленими та приниженими.

З давніх часів у різних країнах склалося певне ставлення до ліворуких.

Амбідекстрія (від лат. *ambī* – “обидва” і лат. *dexter* – “правий”) – це уміння людини однаково володіти обома руками. Людей, які вільно володіють однаково обома руками, у світі близько 4,7%[1]. Наділені цим талантом можуть не просто виводити симетричні лінії, але творчо думати і неординарно мислити. Явище амбідекстрії викликає значний інтерес у науковців різних напрямів, зокрема, в галузях нейрофізіології, психології, педагогіки, соціології, дефектології. Загально визнаною є концепція часткового домінування півкуль головного мозку в людини, яку сформував Р. Сперрі (лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини, 1981 р.). Згідно з нею, кожна півкуля є певним чином домінантною у “своїх” функціях щодо забезпечення когнітивних процесів.

Окремої уваги заслуговують дослідження статевої диференціації головного мозку та пов’язаної з нею латералізації (О. Басва, Н. Вольф, О. Разумнікова), а також впливу латералізації головного мозку на навчальну і професійну діяльність людини (О. Волощенко, М. Ніколаєнко). У сучасних дітей робота мозку помітно відрізняється від роботи мозку попередніх поколінь. У XXI столітті люди, на щастя, зрозуміли, що природа наділяє дітей тим потенціалом, який необхідний для подальшого життя. Наприклад, ще десять-двадцять років тому дитину, яка використовувала ліву руку як провідну, починали зразу ж перенавчати. Методи були не завжди гуманними, що породжувало значну кількість невинуватих комплексів, а люди, які внаслідок тренувань, здатні оперувати однаково і лівою і правою рукою, відкривають в собі такі творчі задатки, котрі раніше не виявлялися.

Робота мозку, за одночасної роботи і лівої півкулі, і правої, дозволяє людині збільшити обсяг пам’яті, збільшити швидкість і якість сприйняття, переробки інформації. Така особливість психіки дає можливість людині-амбідекстру з легкістю одночасно думати над декількома проблемами. Потенційно, амбідекстр здатний на нові наукові відкриття значно більше, ніж інші, сприймає світ повніше. Така людина здатна реалізувати творчий потенціал. Одним із напрямів, де найбільше простежується явище амбідекстрії, є навчальна діяльність людини.

Дослідження особливостей амбідекстрії учнів початкової школи необхідне для визначення їх творчих можливостей у навчанні, оскільки різні типи профільної латеральної організації мозку характеризуються різними показниками когнітивних, рухових та емоційно-вольових процесів. За статистичними показниками, з 2000 року в Україні ліворуких дітей та дітей амбідекстрів народжується більше і переважно це хлопчики. Відтак спробуємо визначити особливості амбідекстрії учнів і їх вплив на навчальний процес та творчий потенціал дівчат і хлопців.

Вченими підкреслюються такі психофізіологічні особливості ліворуких людей:

- погана зорово-рухова координація. Це може виражатися в поганому почерку, у труднощах при змальовуванні різних графічних зображень;
- різні мовні порушення. Найбільш часто виявляються в помилках під час звукового аналізу. І. Макарець у своїй книзі “Якщо ваша дитина лівша” наводить дані про те, що заїкається кожна третя ліворука дитина;
- особливості просторового сприйняття. Це перекичування форм і пропорцій фігур, дзеркальність рухів (письма), погана зорова пам’ять;

– складності концентрації і переключення уваги;

У зв'язку з тим, що в світі за кількістю переважають правші, то велика кількість технічних пристроїв спрямовані на те, щоб саме правшам було зручно користуватися ними. Прикладами об'єктів, які ми використовуємо кожного дня та які насамперед зручні для використання правшами, є холодильники, ножиці, мікрохвильові печі, консервні ножі, гудзики на сорочках та кухонні рукавички тощо. Музичні інструменти, зокрема гітара, також налаштовані саме для правшів. Для користування комп'ютерною мишею – такою важливою у сучасному світі – придатна лише права рука. На багатьох робочих місцях, миша розташована з правого боку, роблячи незручним користування нею для лівшів. Лінійки також можуть викликати труднощі в їхньому використанні, тому що початок відліку розташований із незручної для лівшів сторони, тому їм доводиться перегортати їх зверху вниз.

Ножиці – звичний інструмент, влаштовані таким чином, що лінія розрізу буде видима людині, що тримає їх у правій руці, але буде затінена для ліворукого користувача. Крім того, ручки ножиць часто формуються в формі, зворотній для лівші, тому йому незручно їх тримати і часте застосування таких ножиць може привести до серйозного дискомфорту. Механізми, не розраховані на лівшів, можуть ще й привести до небезпечних наслідків. Один з прикладів – звичайна пила, стандартно розрахована на правшів. Лівша вимушений тримати свої руки на небезпечно близькій відстані від леза пилки. А гвинтівки розроблені таким чином, щоб стріляти лише від правого плеча. Це часто на практиці призводить до пошкодження солдата-шульги від гільзи під час пострілу, адже вона потрапляла лівші в око або голову [3].

Отже, нестача інструментів та механізмів, розрахованих на лівшів, на більшості робочих місць не тільки створює незручності в користуванні, викликає у них дискомфорт під час роботи та в побуті, але й фактично може привести до небезпечних наслідків.

На сьогодні є лише декілька стандартних предметів, більш зручних для використання лівшами: автомобіль з лівим рулем, такі види писемності, в яких ліворукі мають більше переваг, ніж праворукі. Наприклад, писемна форма арабської передбачає писання справа наліво, що є набагато зручнішим для лівшів [3].

Зараз люди вже звикли до ліворукості, а раніше дитині-лівші було дуже важко навчатися, бо вчителі намагалися її переучувати так, щоб вона писала правою рукою. Сьогодні це явище залишилося в минулому. Деякі дослідження демонструють невелику позитивну кореляцію між ліворукістю та творчим потенціалом, інтелектом. Деякі вчені стверджують, що кількість лівшів, які досягли успіху, збільшується. Це пояснюється тим, що розумові здібності лівшів мають розширений діапазон, і що гени, які визначають ліворукість, також керують розвитком мовних центрів головного мозку.

Нейрофізіологи зазначають, що збільшення кількості лівшів у світі могло привести до відповідного інтелектуального прогресу, а також стрибка в кількості математичних, спортивних та артистичних геніїв [6]. Дійсно ліворуких менше, але відсоток видатних людей серед них значно вищий, ніж серед праворуких. Кожна п'ята видатна людина – ліворука: Юлій Цезарь, Олександр Македонський, Жанна Д'Арк, королева Вікторія, Піфагор, Аристотель, Ньютон, І.П. Павлов, Льюїс Керрол, Бетховен, Моцарт, Паганіні, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, М. Монро, Генрі Форд, Біл Гейтс [2].

Однак поряд з цим, лівші мають тенденцію бути представленими в обох кінцях інтелектуальної шкали: серед них не лише генії, а й люди, котрі мають психічні розлади.

З виникненням медицини та біології люди стали цікавитися, як саме працює організм, чому природа зробила людину саме такою. У наші дні багато загадок природи вже розв'язано, однак їх ще багато попереду. Однією з таємниць залишається нервова система людини, зокрема головний мозок. З часом учені довели, що саме мозок відповідає за мислення, мову тощо. Проте значний час невідомим залишалося призначення саме двох півкуль головного мозку. У давнину існували погляди, що півкулі не залежать одна від одної, ніби вони є окремими органами. Значно пізніше в результаті тривалих експериментальних досліджень було доведено, що півкулі

головного мозку тісно зв'язані одна з одною, але за порушень однієї, друга може продовжувати існувати. Далі – більше, вчені виявляють, що у одних людей краще розвинена одна півкуля, а в інших – друга. Таким чином, з'явилося нове поняття – функціональна асиметрія мозку [5, с. 56]. Залежно від асиметрії головного мозку людей поділяють на лівшів (з переважаючою правою півкулею), правшів (з переважаючою лівою півкулею), амбідекстрів (з однаково розвиненими півкулями) та амбісіністрів (людей, у яких обидві півкулі слабо розвинені).

Учені довели, що у хлопчиків ліва півкуля розвивається повільніше, а у дівчаток навпаки, тому хлопчика і дівчинку не можна виховувати і навчати однаково. Вони по-різному сприймають світ, по-різному дивляться і бачать, слухають і чують, по-різному говорять і мовчать, почувають і переживають [8, с. 56]. Саме цю особливість повинні враховувати вчителі та вихователі. Ми спробуємо з'ясувати фізіологічні особливості розвитку правої і лівої півкулі головного мозку у дівчат і хлопців. Статеві відмінності полягають перш за все в темпах дозрівання центральної нервової системи [2]. Дівчата народжуються більш зрілими, ніж хлопчики. Мозок дівчаток розвивається до 7 років, хлопчиків до 8-8,5 років. У дівчаток до десяти років спостерігається “синдром відмінниці”, вони краще запам'ятовують цифри і вирішують логічні завдання, швидше і успішніше оволодівають мовленням, раніше починають читати і писати, думають про все відразу і ні про що конкретно, можуть одночасно виконувати різні види діяльності. У хлопчиків активність до навчання проявляється після 10-и років. Вони зосереджуються на конкретній проблемі, демонструють інтерес до просторових завдань, проявляють самостійність. Фізіологи стверджують, що мозок чоловіка більше, а у мозку жінки більше нервових клітин, по яким інформація йде з однієї півкулі в іншу; у чоловіків швидше дозріває права, “образна” півкуля, у жінок – ліва, “абстрактно-логічна”; жінки частіше використовують обидві півкулі головного мозку [4].

Науковий аналіз нейрофізіологічної, педагогічної та психологічної літератури дозволив констатувати, що явище амбідекстрії викликає значний інтерес у науковців. З'ясовано, що 1) ліва півкуля, яка домінує у правшів, відповідає за: використання абстрактно-знакової інформації (читання, рахування, мовлення); здатність аналізувати предмети і явища, виокремлювати їх, розподіляти на окремі елементи та складати логічні ланцюги; абстрактно-логічне мислення (формування понять, висновків, складання прогнозів); 2) права півкуля, яка домінує в лівшів, оперує більш конкретними образами, ніж знаками; схильна до узагальнення, синтезу; забезпечує цілісність сприйняття; відповідає за просторово-образне мислення.

У ході дослідження розкрито поняття: “амбідекстрія” – однакова вправність обох рук; “домінування” – це панування, переважання тієї чи іншої ознаки; домінування правої руки – володіння правою рукою; перевага лівої руки – ліворукі люди (лівші, шульги) вправно використовують ліву руку.

Дослідженням визначено гендерні особливості амбідекстрії: статеві відмінності спостерігаються в темпах дозрівання центральної нервової системи, у хлопчиків ліва півкуля розвивається повільніше, а у дівчаток навпаки. Робота мозку “правопівкульних” свідчить про те, що ці діти легко схоплюють інформацію цілком як картинку і текст теж сприймають як загальне враження. У “лівопівкульних” діяльність мозку – це послідовний ланцюжок операцій, заснований на логіці, чіткій і послідовній переробці інформації.

Узагальнюючи, зазначимо, що подальші дослідження в цьому напрямі мають стосуватися практичних аспектів педагогіки, зокрема впровадження нових методик навчання.

Згідно з результатами, можемо зробити висновок, що ліворукі діти встигають за шкільною програмою. Але при опитуванні вчителі та батьки цих опитуваних підкреслювали, що цим дітям необхідно більше часу на виконання письмового завдання, ліворукі діти говорять трохи повільніше, ніж їх однолітки, часто при читанні в них паузи між словами довші.

Згідно з опитуванням учителів, яким довелося працювати з ліворукими дітьми, можна зробити висновок, що вчителям часто бракує знань, як поводитися з такими дітьми, активізувати, зацікавити. Доволі часто вчителі не враховують особливості ліворуких дітей. Опитувані

ліворукі діти старших класів зазначили, що ті, кого намагалися переучувати в молодшому віці, не любили ходити до школи, при виконанні письмових робіт виникали труднощі, при тому ж їх підганяв вчитель. В цілому ніхто не сказав, що ліворукість якимось негативно впливає на їх відношення з оточуючими чи однолітками. В 61% опитуваних ліворуких є лівші серед рідних (брати, сестри, батьки).

Таким чином в результаті емпіричного дослідження на основі всіх отриманих даних підтвердилось припущення, що діти-лівші, вчителі та батьки як і раніше мають багато труднощів в організації процесу навчання, причому ці труднощі – як організаційного, так і психологічного характеру. Очевидно, що виховна, просвітницька робота повинна бути більш активною та цілеспрямованою. Велика роль відводиться тут як вчителям, так і психологам.

Список використаних джерел

1. Брагина Н.Н., Доброхотова Т.А. Функциональные асимметрии человека. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Медицина, 1988. 240 с.
2. Кульчицька О.І., Сисоєва С.О., Цехмістер Я.В. Обдарованість та психологічні технології її розвитку // Педагогічні технології: наука – практиці: навч.- метод. Щорічник / за ред. С.О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2002. Вип. 1. С. 145-192.
3. Лозинська Н. Феномен адаптації студентів у процесі переходу зі школи у вищий навчальний заклад // Вісник Львівського університету. Серія педагогіка. 2011. № 27. С. 84-90.
4. Маркина Л.Д., Маркин В.В. Прогнозирование развития дезадаптационных состояний и алгоритм их эффективной коррекции // Тихоокеанский медицинский журнал. 2008. № 3. С. 30-36.
5. Маркина Л.Д., Маркин В.В. Сравнительная характеристика успеваемости студентов в зависимости от типатемперамента по Крейси // Журнал научных статей “Здоровье и образование в XXI веке”. 2008. Т. 10. № 1. С. 120-121.
6. Мерлін В.С. Теорія темперамента. Психологічні особливості студентського віку. На допомогу кураторам. Вип. 3 / [укладачі: Л.М. Яворовська, Р.Ф. Камишнікова, О.Є. Поліванова та ін.]. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 88 с.
7. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога Учеб. пособие: В 2 кн. – 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Гума-нит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. Кн.1: Система работы психолога с детьми разного возраста. 384 с.
8. Хомская Е.Д. Нейропсихология. 4-е издание. СПб. : Питер, 2005. 496 с.

The article deals with the notions of ambidexterity, right-handedness and left-handedness. Ambidexterity is defined as the ability to use both the right and left hand equally well. Right-handedness or left-handedness means that a person has marked preference for the use of the right or left hand.

The scientific analysis of neurophysiological, pedagogical and psychological literature shows that the phenomenon of ambidexterity is of great interest to scholars. It has been found that the left hemisphere dominating by the right-handers is responsible for: using of abstract-sign information (reading, counting, speaking); the ability to analyze objects and phenomena, identify them, divide them into separate elements and form logical chains; abstract-logical thinking (concepts formation, making conclusions, anticipation). The right hemisphere, dominating by the left-handers, operates with concrete images; it is responsible for generalization, synthesis and spatial-image thinking; and ensures the integrity of perception.

The study defines gender features of ambidexterity. Sex differences are observed in the central nervous system maturation: the boys' left hemisphere develops more slowly comparing with the girls' one. To summarize, further studies in this area should relate to the practical aspects of pedagogy, in particular the introduction of new teaching methods.

The survey results show that the left-handed children make progress in school studies, but they need more time to do written tasks, they speak a little slower than their peers, and often make longer pauses between

words while reading. The questionnaire of the teachers working with left-handers shows that teachers often lack knowledge of training such children and quite often do not consider their peculiarities. They still have a lot of difficulties in organizing the educational process to make it more active and purposeful.

Key words: ambidexterity, lefthander, domination, functional assymetry of brain.

УДК 378.147:373.3.011.3-051

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-2.249-254

Ірина Дорож, Анатолій Ковальчук
Iryna Dorozh, Anatolii Kovalchuk

ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ “МИСТЕЦТВО” ЯК СФЕРА ВИХОВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ НАВЧАННЯ

EDUCATIONAL FIELD “ART” AS A SPHERE OF DEVELOPMENT OF WORLDWIEV COMPETENCIES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

У статті інтегровано поняття “світоглядна культура майбутнього вчителя” як елемент педагогічної компетентності вчителя, який дозволяє здійснювати аналіз зовнішніх установок, норм, цінностей через призму гуманістичного світогляду і формувати на їх основі власні культурні погляди, переконання і норми поведінки, які визначають способи професійно-педагогічного взаємодії вчителя з іншими учасниками освітнього процесу, характер його творчої професійної активності та самовдосконалення. Окреслено поняття світоглядної компетентності особистості; розглянуто значущість світоглядної культури як складової професійної компетентності майбутніх учителів початкової ланки навчання; визначено роль деяких видів мистецтва, зокрема художньої літератури та музичного мистецтва, для виховання світоглядної культури майбутніх учителів початкової ланки та їх вплив на становлення професійної підготовки фахівців. Проаналізовано останні дослідження з окресленої проблеми.

Ключові слова: світоглядна культура, професійна компетентність, освітня галузь “Мистецтво”, вчитель початкової ланки навчання.

Сучасні процеси розвитку суспільства зумовлюють потребу розроблення культурологічних підходів до розв’язання проблем освіти. Основною рушійною силою відродження і створення якісно нової національної культури є освіта. Завдяки їй реалізується державна політика у створенні інтелектуального духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини, формуванні світогляду людини майбутнього. Сучасний педагог повинен мати фундаментальну базу знань, які дають можливість чітко визначати призначення і місце педагогіки серед інших суспільно-значущих видів діяльності. Для цього недостатньо загальної ерудиції, інформаційної освіченості у системі соціальних знань. На перше місце виступає ціннісна зрілість фахівця, вміння обирати пріоритети у своїй фаховій діяльності. Це завдання для вчителя є на порядок вищим порівняно з іншими професіями, адже йдеться про формування майбутніх громадян, людини як члена суспільства, самодостатньої особистості, здатної жити, творити, перемагати.

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що проблема формування світоглядної культури вчителя опосередковано неодноразово порушувалась у наукових дослідженнях. Так, феномен світогляду ґрунтовно висвітлюється у філософській літературі, зокрема, досліджена його сутність (Є. Андрос, В. Іванов, В. Жадько, В. Шинкарук та ін.) і структура (Р. Арцишевський,